

vjekovni vs. srp. srednjevekovni “medieval”.

Ovdje nisu obrađeni naglasak, sintaksa i rječničko blago, ali i ovo što je izneseno posve je dovoljno za potvrdu tvrdnje izrečene na početku kako je nemoguć tekst koji bi bio istodobno i hrvatski i srpski, to jest da bi ga i Hrvati i Srbi osjećali, doživljavali i priznavali svojim.

Sažetak

Dalibor Brozović. Leksikografski zavod, Zagreb
UDK 800.853:808.62, izvorni znanstveni članak
primljen 17. siječnja 1997., prihvaćen za tisak 17. ožujka 1997.

Grammatical Characteristics of the Croatian Language

Attention has been paid only to the basic grammatical properties of Croatian, that is to the phonic (minus prosody), morphological and word-formation levels, without any pretension to detail and exhaustiveness. To facilitate orientation, Croatian characteristics are given in comparison with corresponding Serbian ones. The examples show that many facts presented as “doublets” in standard neo-shtokavian as an entity, are in fact forms of either Croatian or Serbian. Or that, at best, the same fact functions in one of these two languages as a mere styleme.

POSVETA I BLAGOSLOV S OPĆEKJNIŽEVNOGA I TEOLOŠKOGA GLEDIŠTA

Stjepan Babić

Kao što sam napisao u 1. broju Jezika, zbog riječi posveta i blagoslov uredničke sobe pojavila se u Glasu Koncila o njima zanimljiva rasprava ili još preciznije, o njima kao o općeknjiževnim riječima i teološkim nazivima ili kao o teološkim nazivima u općem jeziku, ali problem je više naznačen nego što je riješen. Zato je potrebno o njemu još govoriti jer obuhvaća značajna i teoretska i praktična pitanja koja znatno nadilaze konkretan povod.

U pozivnici za proslavu na lijevoj unutarnjoj strani pisalo je “Otvorenje i posvećenje prve prave uredničke sobe”, a na desnoj strani “Otvorenje i blagoslov uredničke sobe.” Kako je u Večernjem listu ta proslava najavljena tri dana prije, a novinarka se poslužila prvim izrazom, neki I. Š. iz Karlovca, oštro je prigovorio tomu 7. 7. 1996. u GK i zatražio od uredništva da kaže kako je pravilno. I uredništvo GK oštro je osudilo tu pogrješku, ali djelomično opravdava novinara jer ističe da je izvor tog pogrješci u uredništvu Jezika. Budući da

sam pozivnicu pisao ja, odmah sam se zapitao kako mi se mogla dogoditi ta pogrješka, ako je to uopće pogrješka. Pri pripremanju proslave bilo je mnogo posla i ja nisam u svemu mogao paziti na svaku pojedinost pa sam upotrijebio i jednu i drugu riječ, upravo onako kako je u današnjoj jezičnoj praksi. Kako je prigovor samo riječi posveta u tome značenju, treba najprije reći nekoliko riječi o tome.

Napisao sam kako sam naučio u svome djetinjstvu jer se tako govori u moje rodnome Oriovcu. U njemu su se u mojoj mladosti poslije Božića svetile kuće, na Uskrs se nosilo jelo na posvećenje. Da to provjerim, uzeo sam u ruke knjigu Luke Ilića Oriovčanina i našao da se jelo koje se na Uskrs blagoslivlja, naziva *svećenje* i *posvećivanje*. I Milovan Gavazzi piše da se blagoslovljeno jelo zove *svetenje* i *posvećenje*. Kako bi se tako moglo zvati ako nije posvećeno. Nije to dakle oriovački lokalizam, nego se upotrebljava na većem području. To uostalom i nisu izmislili Oriovčani, nego su govorili onako kako su ih naučili svećenici. Ta i Luka Ilić Oriovčanin bio je svećenik.

Na jednome plakatu piše:

“Mjesna organizacija H. S. S. Gor. Bogičevci
priređuje 7. travnja 1940. u Hrv. seljačkom domu
P O S V E T U Z A S T A V E
I HRVATSKOG SELJAČKOG DOMA.”¹

Da su se posvećivali i necrkveni prostori, evo još jedne zanimljive potvrde. U Kronici naših župa mr. Mato Artuković piše:

“Od pojedinačnih važnijih događaja kroničar je zabilježio posvetu nove jednokatne škole u Varošu (16. 10. 1931.). Posvetu je obavio župnik i dekan Dominko Šarčević

Svoje zapise u Kronici Šarčević završava 1939...”²

Budući da ja nakon upozorenja uredništva GK da je to gruba pogrješka, nisam vjerovao što sam pročitao, da župnik i dekan u mojoj mladosti upotrebljava izraz posvetiti kao i ja, zamolio sam autora da provjeri i on mi je poslao fotokopiju stranice iz dnevnika i u izvorniku zaista piše drukčije:

“U nedjelju dne 18 listopada blagoslovio je župnik D. Šarčević novu školu, koja je sagrađena kao jednokatnica u Varošu na Budainki. Poslije blagoslova i govora župnikova bio je...”

Kako se moglo dogoditi autoru, koji je iz Hercegovine, da u slobodnom pripovijedanju upotrijebi izraz posvetiti kad je u originalu blagosloviti? Vjero-

¹ Objavljen u knjizi Ivan Klaić, Ljudi moje ravnice, Zagreb, 1996.

² Posavska Hrvatska 19. 7. 1996., str. 14.

jatno zato što i on tako govori, što je tako naučio, a kako i ne bi kad je župnik i dekan to poglavlje naslovio: *Posveta nove škole*. Kako je prošireno to značenje, vidi se dakle i po tome što tako piše i župnik i dekan koji bi kao školovani teolog morao znati da se škola ne posvećuje.

U istome članku M. Artuković piše: "Križ je posvetio gvardijan samostana, o. Ivan Krznar." Primjer je zanimljiv, ali nisam tražio posebnu provjeru jer mi je Mato Artuković, vidjevši što me zanima, poslao još primjera s riječi posveta:

Posavska Hrvatska ravno prije sto godina piše: "K posveti Davorove zastave."³ Davor je pjevačko društvo pa je njegova zastava svjetovne naravi, a ipak se posvećuje. Nije onda čudo što se osam dana poslije u članku "*Davorova slava*" stalno upotrebljava riječ posveta.⁴

U Glasniku Biskupije bosanske i srijemske br. 16 iz 1925. godine nalazimo naslov: *Posveta novih zvona*.

A u članku: "Kod posvete svirala je vatrogasna glazba... Nakon posvete stupi na govornicu pred crkvom presvijetli g. biskup..."⁵

Laiku je teško reći da li se nova zvona samo posvećuju ili se blagosivljaju jer je to stručno teološko razlikovanje, ali smo time dospjeli na granicu posvećivanja i blagoslova, a granične slučajeve može razriješiti samo struka, prema tome je to uskostručni problem, ali je ta potvrda toliko važnija što tako piše u biskupijskome glasilu.

Dvadesetak stranica dalje isti br. na str. 150., donosi među vijestima i ovo:

"(*Blagoslov barjaka pjevačkoga društva 'Davora' u Brodu.*) Dan poslije velike Gospojine, dne 16. kolovoza, blagoslovio je Preuzvišeni Gospodin biskup društveni barjak pjevačkoga društva Davora u Brodu. Blagoslov obavljen je u crkvi franjevačkog samostana..."

Ali malo zatim kad se prepričava biskupov govor, piše: "...rekao je Preuzvišeni Gospodin prekrasno prigodno slovo. Zastava, koju će preuzvišeni posvetiti, neka se stavi pod zaštitu svetoga križa."

Da to ne piše u biskupijskome glasilu, onda bismo mogli sumnjati da onaj koji piše, ne zna dobro što piše.

Iste godine zbila se u Brodu na Savi svečanost o kojoj je pisalo ovako:

POSVETA
I SVEČANO OTVORENJE
HRVATSKOGA DOMA
U BRODU NA SAVI.

³ 14. 8. 1896., str. 33.

⁴ 22. 8. 1896., str. 34.

⁵ 31. 8. 1925., str. 127.

NA DANE 7. I 8. RUJNA

1925.

Posvetitelj Hrvatskoga Doma
 Presvjetli gospodin Msgr. Antun Akšamović
 biskup djakovački

RASPORED SVEČANOSTI:

2. Doček posvetitelja Hrvatskoga Doma djakovačkog biskupa...

Podoknice:

1. Posvetitelju "Hrvatskoga Doma", muški zbor "Davora"...

Dne 8. rujna 1925.

3. Polazak iz crkve u Hrvatski Dom na posvetu

U godini u kojoj sam se rodio u mojem se širem zavičaju dakle normalno upotrebljava riječ posveta, posvetiti i posvetitelj u značenju za koje danas teolozi tvrde da je velika pogreška.

Da je to značenje i danas u upotrebi, potvrđuju i najnoviji primjeri. U Posavskoj Hrvatskoj od 8. 11. 1996. na 6. str. u vijesti iz Podvinja već je to rečeno u naslovu: "Otkriven i posvećen križ i ploča," a članak počinje ovako:

"Na dan Svih svetih na podvinjskome je groblju otkriven i posvećen križ i ploča s imenima četrnaestorice poginulih hrvatskih vojnika i policajaca koji su svoje živote dali u obrani Hrvatske od velikosrpske agresije.

Križ je posvetio i blagoslovio podvinjski župnik vlč. Albert Thieme-meier..."

A odmah uza nj, članak o vijesti iz Donjih Andrijevac završava ovako:

"Središnji križ, čije su podizanje pomogli brojni sponzori, posvetio je župnik Nikica Mihaljević."

Da nije tako samo u mojem zavičaju, evo dviju posebno vrijednih potvrda, pogotovu što su novije i što su ih napisali svećenici.

Salezijanac Nikola Pavičić govoreći o gradnji Omladinskoga doma na Knežiji u Zagrebu piše:

"Dakako, ovaj je izvještaj napisan kad je dio Omladinskoga već bio sagrađen, ali svečani blagoslov i polaganje kamena temeljca za Dom obavljeni su još 30. lipnja 1929 u 18 sati. (...) Ovu spomenicu pročitao je ravnatelj Salezijanaca, nakon čega je preuzvišeni nadbiskup obavio obred posvete. U svom govoru nadbiskup je izrazio svoje osobito veselje, što može opet blagosloviti jednu instituciju od koje će narod imati najveću korist. Blagoslovu su prisustvovali... Posveta je protekla u najboljem raspoloženju. Narod je s kamena temeljca uzimao cvjeće za uspomenu."⁶

⁶ Salezijanci u Zagrebu, Zagreb, 1996., str. 30. i 31.

Drugi je primjer stih dr. Ivana Goluba iz pjesme *Zvonar Hrvatičev : sam je z svetom vodom posveti*.⁷

Autor je doktor teologije, profesor na Teološkom fakultetu u Zagrebu, a i on upotrebljava glagol posvetiti kao i ja. To pokazuje da je tako u hrvatskome jeziku i da postoji i izraz *sveta voda*, iako ja ne znam kako je to s teološkoga gledišta.

Može se drugomu primjeru prigovoriti da je to folklorna i dijalektna razina, a ovdje da je riječ o književnome jeziku. No svi primjeri i nisu s tih razina, nego ih ima i s književnojezične, posebno je važan Pavičićev, dakle ima ih s različitim razina. Ovdje je važno reći da se ni u komentaru GK ne spominje hrvatski književni jezik, nego se miješaju razine, samo druge, jezična i teološka, ili možda bolje - jezična i uskostručnoteološka ili liturgička. Teološku je razinu teško dosegnuti jer se za to mora završiti teološki fakultet ili posebno pozabaviti teološkom literaturom. Kad nestručnjak želi znati što znači naziv koje struke, on poseže za priručnikom te struke pa sam tako i ja posegnuo za knjigom koja tumači teološko nazivlje, a to je *Hrvatska kršćanska terminologija*⁸ i u njoj našao da je *posveta* "radnja kojom se nešto (osoba, stvar, mjesto ...) posvećuje", da glagol *posvetiti* znači. "učiniti koga ili što svetim; posebno: 1. posvetiti neko mjesto". Sad je lakše prosuditi kakva je pogriješka upotrijebiti riječ posveta u značenju blagoslov kad to značenje imenici posveta i glagolu posvetiti daje i Jeronim Šetka, fratar i doktor (najvjerojatnije jedne od teoloških znanosti), u tumaču teološkoga nazivlja, i to u II. izmijenjenom, popravljenom i upotpunjenom izdanju 1976. godine. Ne može se dakle reći da je to napisao brzopleto i nekada davno. Na taj dokaz uredništvo odgovara ovako:

"Autor 'Hrvatske kršćanske terminologije' zacijelo je pretpostavio razlikovanje dvaju različitih obreda pa ih nije smatrao potrebnim tumačiti. No, kada je napisao da se posvećuje mjesto, onda nije imao na pameti npr. stan ili radionicu, nego crkvu."⁹

Profesor Šetka nije bio samo profesor teologije, nego i hrvatskoga jezika i laik ne može nego s pouzdanjem uzeti ono što Šetka piše. Kad bi i laik morao znati što je Šetka "pretpostavio" i što "nije imao na pameti", to bi bio velik nedostatak toga priručnika. Da bi to laik znao, morao bi imati teološku naobrazbu, a kad bi je imao, onda mu ne bi trebao taj priručnik. Uostalom kad je taj priručnik prikazan u Glasu Koncila, tada je o njemu pisano sve najljepše, nisu spomenuti nikakvi nedostaci. Evo nekoliko navoda iz članka koji je objavljen u GK "Pred nama je jedno takvo djelo, koje bi poželjeli imati i veći narodi."

⁷ Zaprešićki zbornik, 1995., str. 289.

⁸ Autor Jeronim Šetka, Knjižnica "Marije", Split, 1978.

⁹ 28. 7 1996., str. 18.

“... drugo dotjerano i prošireno izdanje izdanje u jednom svesku (događaj koncila donio je nove termine i nova značenja!)”

“Kritike i prikazi u domovini i inozemstvu dali su djelu dužno i zaslužno priznanje. Jedan naš uvaženi teolog mi je rekao da je tražio pojedine teološke termine i baš htio vidjeti kako ih dr. Šetka obradio ne filološki nego teološki. Ostao je prezadovoljan točnošću i preciznošću teoloških definicija i razjašnjenja.”¹⁰

I sve tako dalje sami superlativi. Kako se posebno ističe da su uzeti i novi nazivi nakon Koncila, to znači da je djelo aktualno, da nije zastarjelo. I sada da se jedan laik ne smije pozvati na nj?! Ako ima takvih mana koje laika mogu navesti u bludnju, onda u GK nisu smjeli biti objavljeni takvi superlativi, ili je bar uz njih trebalo biti upozorenje da djelo ima i slabijih strana, da se laik na tu knjigu ne smije osloniti jer je pisana samo za teološki naobražene, koji znaju ocijeniti što autor pretpostavlja i što sve ne kazuje, a ima na pameti i sl.

Međutim, ta je knjiga dobra i zaslužuje pohvalu, ali za svoje vrijeme. Naime Šetka je dobro odrazio stanje svoga vremena i napisao za naziv posveta značenje koje je bilo u upotrebi u njegovo vrijeme. Tada se nije pravila takva razlika između posvete i blagoslova kako se danas pravi, bar ne u općem književnome jeziku, a bit će da nije ni u teološkome, inače bi Šetka bio precizniji.

Da je Šetka zastario za današnje doba, odavno sam spoznao jer je on obrazovan mladoslovničarski (mladogramatičarski), a to znači podosta vukovski, dakle obrazovan je u smjeru koji je zastario pa njegova knjiga ne može u jezikoslovnome pogledu zadovoljiti današnje zahtjeve, a kako pokazuje tumačenje, ne može ni u teološkome. Zato sam odavno, još za komunizma, govorio nekolicini naših teologa da moraju izraditi moderni hrvatski katolički leksikon gdje bi se laici mogli pouzdano obavijestiti što je što u teološkome smislu. Jedan mi je isusovac obećao da će pokrenuti taj rad, ali dosad ništa, koliko znam.¹¹

U uredništvu Jezika već smo nekoliko puta imali teškoća s razlikama između općeknjiževnoga i stručnoga jezika pojedinih struka, pa sam zamolio M. Mihaljević da za Jezik napiše članak o tome, ona je to i učinila,¹² ali to kao da nije dosta. Potreba da čovjek završi teološki fakultet da bi znao razliku između posvetiti i blagosloviti, znači da to ne ide u opći književni jezik, nego u uskostručni, pa se preko toga ne može jednostavno prijeći kao da to nije nikakav

¹⁰ Hrvatinić Jurišić, 30. 12. 1990.

¹¹ U Vjesniku od 23. 10. 1996. piše da će se uskoro u Mostaru pojaviti Suvremena katolička enciklopedija, a Večernji list 17. 11. 1996. najavljuje Religijski leksikon u izdanju Leksikografskoga zavoda. Koliko će ta djela zadovoljiti potrebe o kojima je ovdje riječ, teško je reći dok ta djela ne izađu.

¹² Odnos općega i znanstvenoga jezika, Jezik, XXXIX., str. 107.-111.

problem. A tu je upravo bit problema jer valja jasno reći koliko što pripada samoj struci, a koliko je sadržaj opće kulture.

U odgovoru uredništvo GK kazuje da se posvećuje crkva, kalež, plitica, a blagoslivljaju se necrkveni predmeti pa se već odatle vidi da je to teološka razlika i da to laik ne mora znati. Isto je tako uskostručna, teološka razlika kad se obnovljena crkva posvećuje, a kad je dovoljno da se samo blagoslovi. Evo što piše u istome broju GK u kojem je i moj članak, čak na istoj stranici i upravo ispod moga članka:

“Biskup koji je crkvu posvetio 1609. g. nije se zvao Ursini, već Deberti. Ta crkva se nije započela rušiti 1925, nego 1926. godine.

Pokojni mons. Aničić nije novu (današnjju) crkvu blagoslovio, niti u njoj misio 2. već 21. kolovoza 1927.”¹³

Kako će laik znati zašto je ta crkva 1609. posvećena, a 1927. samo blagoslovljena. Za to treba već teološka naobrazba. Evo što o tome piše dr. Stjepan Sirovec:

“Što su sakramentali ili blagoslovine za razliku od sakramenata? Redovito kažemo da su to pobožni, nabožni, sveti, posvećeni predmeti ili osobe.

(...)

Poći ćemo od onoga što mi upotrebljavamo kod sakramenata. To su predmeti koji su najbliže sakramentima, jer bez njih sakramenata ne bi bilo. To su liturgijski predmeti. Oni se posvećuju ili blagoslivlju. Redovito razlikujemo, teološki, posvetu od blagoslova. Posvećuje se: kalež, oltar, crkva. Ni za misnicu, štolu, svijećnjak, pa ni za križ ne kažemo da se posvećuju, nego blagoslivlju, zatim se blagoslivlju krunice, medaljice, slike, kipovi. I ono što se posvećuje spada u red blagoslovina (nisu sakramenti nego su sakramentali), ali je malo viši rang tih blagoslovina, tako da se kod nekih traži redovito biskup. Recimo, crkvu, redovito, ako je moguće, posvećuje biskup (naravno, on može uvijek delegirati), ali pogotovo za župnu crkvu je uvijek dobro da rezidencijalni biskup blagoslovi crkvu, tj. da je posvećuje. Kod crkve razlikujemo: blagosloviti crkvu najprije, pa onda je posvetiti - ono što zovemo “posvetilo crkve”. Najprije se blagoslovi da bi se u njoj smjela služiti misa, odnosno dijeliti sakramenti. A kad je posvećena, to znači ona je definitivno uređena, da se može u njoj služiti bogoslužje. Zato svaka župna crkva ima posebni blagdan koji se zove “posvetilo crkve”. Na taj se dan svake godine slavi posvetilo, i to je blagdan za tu župu, to je datum kad je crkva posvećena. Npr. Crkva Sv. Ivana Krstitelja u Zagrebu svakog 1. svibnja slavi svoje posvetilo, jer je 1. V. 1803. posvećena, dok se recimo za datum njena blagoslova ne zna (g. 1790).

Isto, ako se novi oltar gradi, onda se redovito i on posvećuje (makar je

¹³ GK 21. 7. 1996., str. 18.

crkva već posvećena), jer je oltar središte (žrtvenik) na kom se zbivaju sakramenti, i on se ponovno posvećuje.

Kalež i patena se redovito posvećuju.”¹⁴

Mislim da je tu rečeno osnovno, jedno se blagoslivlja, a drugo se posvećuje, ali ni tu nije baš razlika jasna jer autor nije baš odlučan. On kaže: “To su liturgijski predmeti. Oni se posvećuju ili blagoslivlju.” A zatim: “*Redovito* razlikujemo, *teološki*, posvetu od blagoslova...” Zatim: “Kalež i patena *redovito* se posvećuju.” Znači ne uvijek. A drugo, što se točno blagoslivlja, a što posvećuje, to je stručno, teološko razlikovanje. Sirovec umeće prilog *teološki*, i tako ga naglašava. svjetovnjak to ne može znati, svjetovnjak zna kako je uobičajeno, a uobičajeno je da se mnogošta posvećuje što bi se trebalo samo blagosloviti.

Teolozi dopuštaju da smije postojati izraz *sveta voda*, a svi znamo da se ono što se blagoslivlja, škropi svetom vodom pa se svakomu laiku nameće samo od sebe da je to posvećeno pa mu treba tek teološka naobrazba ili bar posebna teološka pouka da bi znao što je svetom vodom samo blagoslovljeno, a što posvećeno.

Ovdje bih napomenuo da se u Oriovcu posvetilo (za crkvu) zove posvedba i da je taj izraz bolji za ono što označuje.

Uredništvo GK u odgovoru piše među ostalim i ovo:

“Za usporedbu, ne bi li bilo smiješno klasičnu žetvu sa srpovima nazvati kosidbom? Kao što je normalno da priopćitelj razlikuje žetvu od kosidbe, tako je normalno da razlikuje ‘posvetu’ od ‘blagoslova’ jer je to ipak, ponavljamo, dio opće kulture, a ne dio usko teološkoga obrazovanja.”¹⁵

Ta usporedba sa žetvom i kosidbom ne vrijedi jer se žito u posljednje vrijeme stalo kositi, češće nego žeti srpom, a ipak se ta pojava nije prozvala kosidbom, nego je ostao naziv žetva. Danas se žito rijetko žanje i sve manje kosi, nego se skida kombajnima, čak se odmah i vrši, a ipak se i dalje govori žetva. Zato je znatno bolja usporedba s jednom pojavom iz teološkoga rječnika. U katekizmu iz kojega sam nekada i ja učio, bilo je sedam svetih sakramenata, a zvali su se: 1. krštenje, 2. potvrda, 3. Presveti Oltarski sakrament, 4. pokora, 5. posljednje pomazanje, 6. sveti red, 7. ženidba.

Sad se 5. sakrament više tako ne zove, postao je psihološki nepodoban jer kad je došlo posljednje pomazanje, to je značilo da je došao kraj, pa su se mnogi bolesnici bojali posljednjega pomazanja i kad je to Crkva spoznala, promijenila je naziv *posljednje pomazanje* u *bolesničko pomazanje*. Kako bi sad teolozi smjeli nazvati nepismenim starijega svjetovnjaka koji bi rekao onako kako je učio na vjeronauku da je neki bolesnik primio posljednje pomazanje (posljed-

¹⁴ Katoličko moralno bogoslovlje, Zagreb, 1995., str. 129.

¹⁵ N. dj. u bilj. 6.

nju pomast), bez obzira umro poslije njega ili ostao živ.

Sve to pokazuje što se zapravo dogodilo. Promijenio se teološki jezik. Nekad se mnogošta svetilo, crkve i kuće i škole i križevi i zvona, a tek sada, odnedavno, teolozi nastoje da se jasno razgraniči što se posvećuje, a što se samo blagosilja.

Mislim da sam jasno pokazao kako je dosad bilo veoma prošireno da se posvećuje i ono što teolozi sada kazuju da se samo blagoslivlja. Kako se dogodilo da se naziv posveta i posvećivanje tako proširilo u značenju blagoslov i blagosloviti, meni je teško reći, čak mi je i zagonetno. Za pravi odgovor na to bit će potrebna daljnja istraživanja jer se već u Kašićevu Ritualu rimskome gotovo sve blagoslivlja, voda je samo blagoslovljena. Istina, Kašić na više mjesta ima "blagosoviti i posvetiti" i "priposvetiti" (preposvetiti), što se čini sinonimno, ali ne mora biti, to više što se većinom nalazi kad je riječ o crkvenim predmetima.

Rimski obrednik iz 1929. ima samo blagoslove pa i za svetohraništa, pokaznice ili posudice za čuvanje presvete Euharistije, nove crkve, javne bogomolje. Zatim ima obred kojim se pomiruje oskvrnjena crkva koja je bila samo blagoslovljena.

U posebnom poglavlju ima Posveta onesvećenih oltara i Kraći obred ili obrazac za posvetu nepomičnog oltara koji je izgubio posvetu jer se, makar i časimice, rastavila ploča ili menza od podloška. (Str. 423.)

Kad se oltar mora ponovno posvetiti ako se ploča ili menza makar i časimice rastavila od podloška, to pokazuje uskostručnu, teološku finesu!

Da uzrok ipak može biti i u jezičnoj praksi na latinskome jeziku, pokazuje i ovaj podatak. M. Brandt u knjizi Izvori zla upotrebljava nazive blagoslovljena voda (84), i (ne)posvećena voda: "Članak 30. o krštenju običnom neposvećenom vodom u skladu je sa shvaćanjem radikalnih husita (Taborićana), koji su odbacivali posvetu vode.¹²⁸ te su, dosljedno tome, i krštenje obavljali običnom vodom, u potocima i ribnjacima." U bilj. 128. daje tekst na latinskome. "Item consecrationes aquarum ad baptismum aliarumque rerum benedictiones more primitivae ecclesiae...", a na idućoj stranici imenica iste osnove dolazi uz hostiju: "Primo, quod post consecrationem hostiae in altari manet panis materialis." Našoj bi posveti dakle moglo biti duboko korijenje, ali nije moje da to istražujem.

Danas se gotovo sve blagoslivlja, a više ništa ne posvećuje pa ni ono što bi se trebalo posvetiti. bar o tome u GK ne nalazimo vijesti, u njemu se više ne piše o posveti ni crkava ni kapelica ni oltara. Mogao bi se čovjek zapitati kamo su nestale posvete. Ili su se u GK pobojali i same riječi posveta pa sve preokreću u blagoslov ili posvete crkve, oltara, kaleža, patene i sl. ne smatraju društveno zanimljivom vijesti pa o tome uopće ne javljaju. U letimičnom pre-

gledavanju dvogodišnjega razdoblja GK, od 2. 10. 1994. do 27. 10. 1996., našao sam da je blagoslovljen temeljni kamen novoga dječjega sela u Ladimircima, novi dom za stare i nemoćne u Novoj Kapeli, prostorije župnog ureda Plehan u Sl. Brodu, novi samostan u Zagrebu, nova župna zastava, dva članka o spornome srpskome blagoslivljanju vojničkoga oružja, i sve je to po sadašnjemu razlikovanju razumljivo, ali se i kapele, kapelice i crkve, bile temeljito obnovljene ili nove, samo blagoslivljaju. Tako je npr. blagoslovljena novopodignuta kapela Presvetoga Trostva u selu Palinovcu u župi Sveti Juraj u Trnju, novosagrađena kapela u selu Veliki Komor, obnovljeni zvonik crkve sv. Marka u Zagrebu, istražena i obnovljena crkvice sv. Ivana Krstitelja iz 13. stoljeća u Zadru, obnovljena kapela kraj Slavonskoga Broda, "blagoslovljen je i novi oltar u kapeli", nova kapela Majke Božje Kraljice Mira u Bosiljevu, obnovljena župna crkva sv. Petra u Sestrungju, iako je "temeljito obnovljena", nova kapelica u selu Rastoki u slavetičkoj župi, župna crkva sv. Stjepana u Brelima iako su "Prije početka obnove ostali samo goli zidovi jer je sve dotrajalo bilo porušeno i očišćeno". U tome članku nalazimo glagol posvetiti, ali samo kad je riječ o prošlosti, kao i u onome članku ispod moga o spomenutoj crkvi u Lanišću. O crkvi u Brelima piše: "Sadašnja župna crkva gradi se od 1887. g., a 1897. biskup Filip Frane Nakić posvetio je crkvu i glavni oltar." Dakle ni jedna suvremena posveta.

Zanimljivo je da sam na suvremenu posvetu naišao samo u svjetovnim novinama: "U Kupincu u blizini Bjelovara posvećena je i blagoslovljena novoizgrađena crkva sv. Jurja. (...) za vrijeme svete mise crkvu je blagoslovio tajnik zagrebačke nadbiskupije dr. Stjepan Kožul."¹⁶

U GK nailazimo glagol posvetiti u drugome značenju koje nije sporno jer znači 'nešto odrediti na čast komu', kao *Kapela je posvećena kraljici mira*, ili *Lijevi je oltar posvećen Mariji Magdaleni*, župna crkva u Cerniku "koja je posvećena apostolskom prvaku sv. Petru", "župnik iz Mača Ljubomir Hađina blagoslovio je novosagrađenu kapelu posvećenu sv. Jurju u selu Veliki Komor u župi Mače u Hrvatskom zagorju".

No zanimljivo je spomenuti da je snaga osuđenoga značenja tako jaka da se zna probiti i u GK, i to dva mjeseca poslije pošto je uredništvo Jezika poučeno da je to gruba pogreška. 1. rujna 1996. na str. 8. u Glasu Koncila pojavio se članak s nadnaslovom i naslovom

Jasenovac

Prva krštenja u porušenoj crkvi,

a njegov kraj glasi:

"Jasenovački blagdan uveličali su svojom proslavom domaći vatrogasci

¹⁶ Vjesnik 5. 8. 1996., str. 6.

koji upravo navršavaju 115 godina svoga postojanja. Stoga je poslije mise bila posveta njihove nove zastave te kipa njihova zaštitnika, sv. Florijana.

Mičo Mačković”

Sve sam to dosad pisao i razmatrao s gledišta Katoličke crkve.

Međutim i druge vjere imaju svoja posvećenja. Židovi slave blagdan Hanuka u spomen posvećenja židovskoga hrama 164. godine prije Krista i kad se spominje taj blagdan, u našim se djelima (enciklopedijama, leksikonima) upotrebljava riječ posvećenje. Očito je da je to druga vrsta posvećenja.

24. listopada 1996. u Brodskome listu pročitao sam ovu vijest:

65 godina posvećenja evangeličke crkve

Prvog studenog 1931. godine posvećena je novosagrađena evangelička crkva u Brodu. Kamen temeljac za gradnju crkve postavljen je i posvećen 1929. godine po senjoru iz Zemuna Jakobu Kattenbachu.

To postavlja pred nas čitav niz novih pitanja. Vrijedi li ono što smo dosad razmatrali i za evangeličku crkvu?, odnosno je li u hrvatskome književnome jeziku ta vijest dobro stilizirana ili moramo li poznavati i evangeličku teologiju? Kako je sa Srpskom pravoslavnom crkvom? Što rade muslimani sa svojim bogomoljama? Ta bih pitanja mogao ostaviti bez odgovora, ali nam se odgovor nameće sam od sebe: novu ćemo vijest napisati onako kako kažu oni koji priređuju određeno zbivanje. To vrijedi i za takva zbivanja Katoličke crkve. Ali kad je riječ o prošlim zbivanjima, govoritelj ili pisac neće pogriješiti ako se i ne izrazi precizno teološki, nego izrazima dosad uobičajenima za takva zbivanja. To vrijedi i za slična zbivanja koja priređuje laik.

Da zaključim. Nekada se gotovo sve posvećivalo, sada se gotovo sve blagoslivlja pa nije nepismen onaj koji je upotrijebio izraz koji su donedavno općenito upotrebljavali u hrvatskome književnom jeziku ne samo laici nego i svećenici. Sve to pokazuje da nije dovoljno poznavati samo teologiju da bi se sve znalo o teološkome jeziku, treba dobro paziti što se zbiva i s teološkim jezikom, paziti na njegovu prošlu praksu, a ne samo na sadašnja normativna određenja i na teološku teoriju. Potrebno je da teolozi poznaju i nešto jezikoslovlja, kao što je dobro da laik pomalo poznaje i nešto teologije, ali ipak valja imati na umu da nešto može biti uskostručno razlikovanje, a da to ne mora obvezivati i općeknjiževni jezik. Taj problem neće nikada biti riješen jednom zauvijek pa je stoga potrebno mnogo dobre volje u rješavanju konkretnih problema kad god se s njima susretnemo.

Sažetak

Dr. Stjepan Babić, sveuč. prof. u m.

UDK 801.3:801.54:808.62. stručni članak,

primljen 28. rujna 1996., prihvaćen za tisak 28. listopada 1996.

Posveta and *blagoslov* from a general-language and a theological standpoint

In Croatian theological terminology a distinction is made between the words *posvetiti* (consecrate), *posveta* (consecration) and *blagosloviti* (bless), *blagoslov* (blessing). *Posvetiti* is used as a rule with sacral objects, such as the church, altar, chalice, paten. *Blagosloviti* is reserved for secular objects: the buildings (schools, homes, houses), premises, food, flags, vehicles and the like. No such strict distinction is made in general Croatian, particularly so in the usage thus far. The author therefore wonders whether a narrowly specialist, theological distinction is obligatory in general Croatian.

PITANJA I ODGOVORI

ELIZABETINSKA ILI
ELIZABETSKA DRAMA?

Izdavač Sysprint izdao je prošle godine Shakespeareova *Otela* u prijevodu *Josipa Torbarine* s uvodnim dijelom M. Engelsfelda u kojem on upotrebljava naziv *Elizabetska drama* pa mi neki suradnici Leksikografskoga zavoda kažu da bi im taj naziv znatno otežao probleme s nazivljem zbog drugih sličnih pridjeva pa pitaju je li Engelsfeldov pridjev dobar.

M. Engelsfeld sam objašnjava svoj izbor. U tekstu piše da se doba te književnosti "naziva Elizabetsko i Jakobinsko doba, pa otuda i termini Elizabetska i Jakobinska drama." Uz to dodaje bilješku u kojoj je napisao:

"Smatram da je potrebno objasniti zašto sam se odlučio za pridjev *elizabetski* (Elizabetska drama. Elizabetsko doba), a nisam za pridjev *elizabetinski* (Elizabetinska drama) koji se u nas proširio pod srpskim utjecajem; kurioziteta radi, moram spomenuti da sam u našoj publicistici naišao i na pridjev *elizabethonski* (Elizabethonska drama). Hrvatska inačica engleskog imena Elizabeth (Elizabeth I)

glasi Elizabeta (Elizabeta I), pa otuda i pridjev *elizabetski*; da hrvatska inačica za englesku kraljicu Elizabetu glasi Elizabetina, i ja bih bio za pridjev *elizabetinski*. Na prigovor da je pridjev *elizabetinski* mogao nastati od hrvatskog pridjeva *Elizabetin*, odgovaram da je bolje ako se pridjevi tvore od pridjeva nego od imenica.

U hrvatskome jeziku pridjevi izvedeni od vlastitih imena i prezimena tvore se na različite načine pa često od jednog imena nastaje nekoliko pridjevskih varijanata. Tako od Shakespeare nastaje šekspirski, šekspirovski i šekspirijanski; od Krleža - krležinski i krležijanski; od Orwell - orvelski, orvelovski i orvelijanski; od Byron - bajronski, bajronovski i bajronijanski; od Kafka - kafkinski i kafkijanski, i tome slično. Prirodno je da svi pridjevi izvedeni od vlastitih imena i prezimena ne moraju uvijek imati isto značenje, ali nas značenjske stilističke nijanse ne moraju ometati kad pokušavamo utvrditi pravila za pisanje pridjeva nastalih od vlastitih imena.

Kako su u jeziku najbolja rješenja često i najkraća rješenja, predlažem da se